

ALISHER NAVOIY

INTERNATIONAL JOURNAL

*A. Navoiy tavalludining 581 yillik
yubileyiga bag'ishlanadi*

TOSHKENT-2022

ISSN 2181-1490
Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadqiqot.uz

TOSHKENT-2022

**ALISHER NAVOIYNING 581 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 581 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 581th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmii merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rasulov Ravshanxo'ja***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***To'xliyev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Mirzayev Rahmatilla***y.f.n., dotsent, huquqshunos (O'zbekiston)***Muhitdinova Badia***f.f.n.dotsent (O'zbekiston)***Ruzmanova Roxila***dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)***Narziyeva Ma'mura***kotib, o'qituvchi (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Toshqulov Abduqodir***i.f.d., (O'zbekiston)***Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Eshqobil Shukur***O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan
madaniyat xodimi, shoir (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Ko'chiyev Ismat***publisist, O'zbekiston va Belorussiya yozuvchilar
uyushmasi a'zosi (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rahmonov Nasimxon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Jo'rayev Shokirjon***F-m.f.d., professor (O'zbekiston)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Alim Labib***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Расулов Равшанхужа
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Туган
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худоёр
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилнавоз
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Мирзаев Рахматилла
к.ю.н., доцент (Узбекистан)
Мухитдинова Бадиа
к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Нарзиева Мамура
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Тошкуллов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Эшкobil Шукур
Заслуженный работник культуры Республики
Узбекистан, поэт (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Кочиев Исмаи
Публицист, член Союза писателей Узбекистана и
Беларуси (Узбекистан)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рахмонов Насимхон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Джураев Шокирджон
д.ф.-м. н., профессор (Узбекистан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Алим Лабиб
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Ноди́ра Афо́кова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:**Mirzaev Ibodulla***Doc. of philol. sci., professor (Uzbekistan)***Deputy Chief Editor:****Jabborov Nurboy***Doc. of philol. sci., professor (Uzbekistan)***MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:****Mukhiddinov Muslikhiddin***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Rasulov Ravshankhuja***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. sci., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. sci., prof. (Azerbaijan)***Tukhliev Bokijon***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. sci., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. sci., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. sci., prtof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. sci., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. sci., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. sci., prof. (Afghanistan)***Mirzayev Rahmatilla***Cand. of legal sci., assoc. prof. (Uzbekistan)***Mukhitdinova Badia***Cand. of philol. sci., assoc. prof. (Uzbekistan)***Ruzmanova Rokhila***Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)***Narziyeva Ma'mura***Secretary, teacher (Uzbekistan)***MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:****Toshkulov Abdukodir***Doc. of econ. sci., (Uzbekistan)***Khalmuradov Rustam***Doc. of technic. sci., prof. (Uzbekistan)***Eshqobil Shukur***Honored Worker of Culture of the Republic of Uzbekistan, poet (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. sci. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Benedek Peri***Doc. of philol. sci., prof. (Hungary)***Kochiyev Ismat***Publicist, member of the Writers' Union of Uzbekistan and Belarus (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Rakhmonov Nasimxon***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Shomusarov Shorustam***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre***Doc. of philol. sci., prof. (France)***Pervin Chapan***Doc. of philol. sci., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. sci., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. sci., prof. (Azerbaijan)***Juraev Shokirjon***Doc. of phys.-math. sci., prof. (Uzbekistan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. sci., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Alim Labib***Doc. of philol. sci., prof. (Afghanistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. sci., prof. (Uzbekistan)***Саҳифаловчи:** Абдулазиз Муҳаммадиев**Контакт редакций журналлов.** www.tadqiqot.uzООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000**Editorial staff of the journals of** www.tadqiqot.uzTadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1. Bayram BİLİR

ORHUN YAZITLARINDA VE ALİ ŞİR NEVAI'NIN İLK DİVANINDA OLUMLU TİP
KAVRAMLAR 9

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2. Ozan Yılmaz

ALİ ŞİR NEVÂ'YÎ'NİN HAMESİNDE EMİR HÜSREV-İ DEHLEVÎ'YE DAİR
GÖRÜŞLERİ 15

3. Эркинов Афтондил

АЛИШЕР НАВОИЙ ҚЎЛЁЗМАЛАРИ БУТУНЖАҲОН ФЕҲРЕСТИНИ ЯРАТИШ
МАСАЛАСИ 29

HAQIQAT SARI SAFAR

4. Muslikhiddin Kutbiddinovich Mukhiddinov

IMAGE OF THE PROPHET 36

5. Қозоқбой Йўлдош

ТЕРАН ТУЙҒУЛАРНИНГ ЖОНЛИ МАНЗАРАЛАРИ 45

MA'RIFAT YOG'DUSI

6. Салоҳий Дилором Исомиддин қизи

НАВОИЙ ИЖОДИДА ИНСОН ВА ИЖТИМОИЙ ЖАМИЯТ
АХЛОҚИ МАВЗУСИ 50

7. Жабборов Нурбой Абдулҳакимович

АЛИШЕР НАВОИЙ АСАРЛАРИДА “АҲЛИ МАОНИЙ” ТУШУНЧАСИНИНГ
ЎРНИ ВА ИРФОНИЙ МОҲИЯТИ 55

8. Нафас Шодмонов

ТАСАВВУФ АДАБИЁТИДАГИ “КЎЗГУ” ТИМСОЛИНИНГ НАВОИЁНА
ТАЛҚИНИ 65

9. Асрорхон Аббосов

НАВОИЙ ҲАЗРАТЛАРИ ЎРگانган АСАРЛАР: “САҲИҲИ БУХОРИЙ” ДА ОДОБ-
АХЛОҚҚА ДОИР ҲАДИСЛАР 78

ASLIYAT UMMONI

10. Bertels Y.E.

NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjiması (parcha) 83

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI

11. Уралов Ахтам Синдарович, Холдоров Хусан Нортажиевич

АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ҲУСАЙН БОЙҚАРО ДАВРИ БОҒЛАРИ 95

12. Холиқов Умиджон Қўчқарович, Холиқова Сайёра Қўчқаровна

НАВОИЙ ДАВРИДА ШАХМАТ ЎЙИНИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИДАН 103

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

13.Қобилов У. У.

“ЮСУФНОМА” МАВЗУСИ ВА УНИНГ АЛИШЕР НАВОИЙ ЛИРИКАСИДАГИ
БАДИИЙ ТАЛҚИНИГА ДОИР.....109

14.Холйигит Холмуродов

МУМТОЗ АДАБИЁТДА ФАРҲОД ОБРАЗИ ГЕНЕЗИСИ ВА УНИНГ НАВОИЙ
ШЕЪРИЯТИДА ИФОДАЛАНИШ АНЪАНАЛАРИ.....118

15.Murat ŞAHİN

ALİ ŞİR NEVÂÛÎ’NİN “MAHBÛBU’L KULÛB” ADLI ESERİNİN DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ.....124

ILM, OLAM VA OLIM

16.Ernazarova Iroda Shavkatovna

ESHQOBIL SHUKUR – NAVOIYGA MUNOSIB IZDOSH.....134

17.Eshnazarov Sulaymon Qulmuhammad o‘g‘li

ALISHER NAVOIYNING “SAB’AT UL-ABHUR” ASARI
LUG‘ATSHUNOSLIKDA NODIR MANBA SIFATIDA.....140

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

18.O‘ngalova Guldasta

Y.E.BERTELS NAVOIY IJODI TADQIQOTCHISI.....144

NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI

19.Сирдарёхон Ўтанова

ИНСОН АХЛОҚИНИНГ РАНГЛИ МАНЗАРАЛАРИ.....151

20.Gulchehra Ahatova

“MAHBUB UL-QULUB” ASARINING BUGUNGI YOSHLARDA MA’NAVIY SIFATLAR
SHAKLLANTIRISHDAGI O‘RNI.....157

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalarga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'rnini va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромоновича Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя..."

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литература Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally ... "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

ALİ ŞİR NEVÂYÎ'NİN “MAHBÛBU'L KULÛB” ADLI ESERİNİN DEĞERLER AÇISINDAN İNCELENMESİ

Murat ŞAHİN

Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi,
Sosyoloji Bölümü Dr. Öğretim Üyesi,
E-mail: murat.sahin@omu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-9025-1860

For citation: Murat Shahin. RESEARCH OF ALISHER NAVOI'S WORK “MAHBUB UL-QULUB” IN TERMS OF VALUES. Alisher Navoi. 2022, vol.1, issue 3, (124-133) pp.

DOI 10.5281/zenodo.5804671

ÖZET

Bu makalenin amacı Ali Şir Nevâyî'nin Mahbûbu'l Kulûb (Gönüllerin Sevgilisi) adlı eserini değerler açısından incelemektir. Nitel araştırmalardan doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu çalışma Vahit Türk tarafından Türkiye Türkçesine çevrilen ve Ötüken Yayınları tarafından çıkarılan eser ve bu eserde vurgulanan değerler ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla çalışmanın veri setini Mahbûbu'l Kulûb adlı eserde geçen değerler oluşturmaktadır. Eserden elde edilen verilere içerik analizi yapılmıştır. Verilerin analizi doğrultusunda değerlendirme, çıkarsama ve yorumlamalar yapılmıştır. Sonuç olarak insanların duygu, düşünce ve davranışlarındaki ölçüsü, eylemlerinin ilahi rızaya uygun ve ahlâkî olup olmadığıdır. Bu ölçü aynı zamanda sosyal ilişkilerdeki huzur ve mutluluğun da kaynağı olarak görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Mahbûbu'l Kulûb, Değerler, Doküman İncelemesi.

ALISHER NAVOIYNING “MAHBUB UL-QULUB” ASARINING QADRIYATLAR JIHATIDAN TADQIQI

Murat SHAHİN

Ondokuz Mayıs universiteti,
Fan-adabiyot fakulteti, Sotsiologiya bo'limi,
E-mail: murat.sahin@omu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-9025-1860

ANNOTATSİYA

Ushbu maqolada Alisher Navoiyning “Mahbub ul-qulub” asarini qadriyatlar nuqtayi nazaridan tadqiq qilish maqsad qilingan. Hujjatlarni tahlil qilish metodi foydalanilgan ushbu tadqiqot Vohit Turk tomonidan turk tiliga tarjima qilingan va “O'tukan nashriyoti” tomonidan chop etilgan asar hamda bu asarda ta'kidlangan qadriyatlar bilan cheklangan. Shuningdek, tadqiqot ma'lumotlari to'plami “Mahbub ul-qulub” nomli asardagi qadriyatlardan iborat. Asardan olingan ma'lumotlar bo'yicha mazmun tahlili o'tkazildi. Ma'lumotlar tahliliga muvofiq, baholash, xulosa chiqarish va talqin qilish amalga oshirildi. Umuman olganda, odamlarning his-tuyg'ulari, fikr-mulohazalari va xatti-harakatlarining o'lchovi ularning xatti-harakatlari ilohiy rizolik va axloqqa mos kelish-kelmasligidan iboratdir. Bu chora ijtimoiy munosabatlarda tinchlik va baxt manbayi sifatida ham qaraladi.

Kalit so'zlar: “Mahbub ul-qulub”, qadriyatlar, hujjat tahlili.

RESEARCH OF ALISHER NAVOI'S WORK "MAHBUB UL-QULUB" IN TERMS OF VALUES

Murat SHAHİN

Dr. Teacher of Ondokuz Mayıs University,
Faculty of Science-Literature,
Department of Sociology,
E-mail: murat.sahin@omu.edu.tr,
ORCID: 0000-0002-9025-1860

ANNOTATION

The aim of this article is to examine Ali Şir Nevâyî's Mahbûbu'l Kulûb (Beloved of Hearts) in terms of values. This study, in which the document analysis method is used from qualitative research, is limited to the work translated into Turkey Turkish by Vahit Türk and published by Ötüken Publications and the values emphasized in this work. Therefore, the data set of the study consists of the values in the work called Mahbûbu'l Kulûb. Content analysis was performed on the data obtained from the work. Evaluation, inferences and interpretations were made in line with the analysis of the data. As a result, the measure of people's feelings, thoughts and behaviors is whether their actions are in accordance with divine consent and moral. This measure is also seen as the source of peace and happiness in social relations.

Keywords: *Mahbûbu'l Kulûb, Values, Document Analysis.*

GİRİŞ

Mahbûbu'l Kulûb, Ali Şir Nevâyî'nin tüm deneyimlerini içeren ve ölmeden önce 1500/1501'de kaleme aldığı ve 1873 yılında İstanbul'da Çağatay Türkçesi ile basılmış siyasetname türü bir eserdir. Eser Nevâyî'nin tüm deneyimlerini içeren ve ölmeden önce kaleme aldığı son eseridir. Ahlâk kitabı niteliği taşıyan eser [Ölmez 2007: 194], üç ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde devlet görevlileri ile meslek erbabını konu edinmiş ve olumlu olumsuz örnekler üzerinden ele alarak makam ve mevki sahiplerinin nasıl olması gerektiği üzerinde durulmuştur. İkinci bölümde insan hayatında önem arz eden çeşitli konular yer almıştır. Üçüncü bölümde ise değişik meseleler üzerinden olumlu ve olumsuz uyarılara yer verilmiştir [Türk 2016: 16-17]. Eser, bütün olarak değerlendirildiğinde toplumu ayakta tutan ve topluma zarar veren hususlar üzerinde durmaktadır. Bu konuda topluma yön verecek olan devlet yöneticilerinin ve meslek erbabının sorumlulukları önemli bir yer tutmaktadır. Diğer taraftan toplumda meydana gelebilecek kötülük ve yozlaşmaların kaynağı konusunda hakanından, devlet yöneticilerine ve reayaya kadar bütün bir topluma sorumluluklar yüklenmektedir. Burada da birinci mesuliyet ise hakana aittir. Bu durum eserde şöyle ifade edilmektedir [Nevâyî 2016: 34]:

"Kim hakanın yanında olup ona tâbi olursa, işi ve tavrı hakana benzer. Hakan adaletli ise halkın alışkanlığı da adalet üzere olur; eğer hakan zulmü âdet edinmişse, halk da zulüm yapma düşüncesinde olacaktır. Eğer hakan Müslümanca davranırsa halkının alışkanlıkları da İslam'a göre olacaktır. Eğer hakan kâfir ahlaklı ise, halkın fiilleri de küfür yolundadır."

Buna göre hakan ile halkın yaklaşımı arasında paralellikler bulunmaktadır. Hakan, âdil ve akıllı; toplumda meydana gelen aksaklıklardan haberdar olmak zorundadır. Hakan âdil ve akıllı değilse işini düzgün yapmayan vezirler, rüşvetten beslenen kadılar, halka zulmeden ve halkın hakkından geçinen güvenlik görevlileri, riyakâr şeyhler, kârdan başka bir şey düşünmeyen hilekâr esnaf ve meslek erbabı ortaya çıkar. Toplumun sağlıklı bir şekilde varlığını sürdürebilmesi için başta hakan olmak üzere eserde bahsedilen aksaklıkların giderilmesi gerekmektedir. Eserde iyi, güzel ve doğru olan veya olması gerekenlerin yanında aksaklıkların sebeplerine yer verilmiştir.

Toplumlar, kültür ve değerleriyle varlığını sürdürmektedir. Kültür, bir toplumun yaşam tarzını; değerler ise, belli bir kültürde yetişen insanların duygu, düşünce ve davranışlarına yön vermektedir [Schwartz 1992: 5]. Her değer, belli bir kültür ortamında ortaya çıkar ve gelişir. Toplumun normları, ahlâkı, inançları, gereksinimleri değerleri oluşturmaktadır. Değerler aynı zamanda insanların tutum ve davranışlarını belirlemektedir. Diğer bir ifadeyle toplumdaki insanların tutum, norm, ahlâk, inanç ve gereksinimlerinin bileşkesi değerleri meydana getirmektedir [Şahin 2019: 32-38]. Kolektif yaşantı içerisinde kazanılan değerler [Şahin 2020: 53], toplumun

benimsediği ve kabullendiği ortak eylemlerdir. İnsanlardan da buna uygun eylemlerde bulunması beklenir. Toplumun beklentilerine uygun olarak gerçekleştirilen her olumlu eylem, değerlidir. Çünkü değerler aynı zamanda toplumsal uyumun anahtarıdır. İnsanlar doğduğu andan itibaren hazır olarak bulunduğu değerleri zaman içerisinde öğrenir ve benimser. Böylece insanlar, değerlerle birlikte toplumla uyumlu birer varlık haline gelmektedir. Değerler sayesinde toplum içerisinde insanlar belli standartlara göre hareket etmeye başlar. İnsanlar, duygu, düşünce ve davranışlarında toplumun belirlediği standartlara uygun davranmadığında farklı yaptırımlarla karşılaşabilmektedir. Eğer yaptırım ile de karşılaşılmıyorsa, zaman içerisinde toplumda yozlaşma, çözülme, ayrışma ve nihayetinde devletin yıkılması kaçınılmazdır.

İnsanoğlunun her olumlu davranışı değerle ilişkilidir. Değerler, toplumun beklenti ve ideallerini temsil etmektedir. Birey ve toplumlar, kültür ve değerleriyle varlığını sürdürmektedir. Ali Şir Nevâyî'nin Mahbûbu'l Kulûb adlı eserinde toplumun insanlara bir takım sorumluluklar yüklemektedir. Buna göre eserde, insanların toplumsal uyum, beklenti ve kabullerinin öne sürülmesinin yanında toplumsal aksama, problem ve çatışmalara sebep olabilecek istenmeyen hususlar da vurgulanmaktadır. Toplumun beklenti ve kabulleri aynı zamanda toplumda benimsenen değerleri göstermektedir. Nevâyî'nin gözlem ve deneyimlerini içeren bu eserde, bir yandan ideal toplum nasıl olabilir noktasında içinde bulunduğu topluma rehberlik etmeye çalışmaktadır. Diğer yandan da belli bir dönemde, belli bir toplum içerisinde insanların ahlâkî yaklaşımlarını irdelemektedir. İnsan eylemlerine odaklanan eserin değerler bağlamında incelenmesindeki amaç, toplumsal uyumu sağlayan ve çatışmaya sebebiyet veren hususlar neler ve bunların hiyerarşik görünümünün nasıl olduğunu sosyolojik olarak ortaya koymaktır. Çünkü toplumdaki değerler önem derecelerine göre hiyerarşik olarak sıralanmaktadır [Güngör 2018: 227]. Bu durum birçok farklı eylemlerde bulunan insanın toplum tarafından kabullenme derecesini göstermektedir.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırmanın amacı Ali Şir Nevâyî'nin Mahbûbu'l Kulûb (Gönüllerin Sevgilisi) adlı eserini değerler açısından incelemektir. Nitel araştırmalardan doküman incelemesi yönteminin kullanıldığı bu araştırma Vahit Türk tarafından Türkiye Türkçesine çevrilen ve Ötüken Yayınları tarafından çıkarılan eser ve bu eserde vurgulanan değerler ile sınırlandırılmıştır. Dolayısıyla araştırmanın veri setini Mahbûbu'l Kulûb adlı eserde geçen değerler oluşturmaktadır. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu veya olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır [Yıldırım & Şimşek 2006: 187]. Elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizi, bir söylemi objektif olarak anlamayı ve yorumlamayı sağlamaktadır. Üç aşamadan oluşmaktadır. Üç aşamadan oluşmaktadır. Araştırma hedeflerinin belirlenmesi; örneklemin oluşturulması; kayıt birimleri ve bunların içinde toplanacağı kategorilerin saptanmasıdır. Kategoriler arası ilişkiler çözüldükten sonra, değerlendirme, çıkarsama ve yorumlama aşamasına geçilmektedir [Bilgin 2014: 1-11] Verilerin analizi sürecinde araştırmada Mahbûbu'l Kulûb adlı eserde ele alınan değerler tematik başlıklar altında kategorik olarak düzenlenmiştir. Düzenlenen her kategorinin altında da kodlar oluşturulmuştur. Verilerin analizi doğrultusunda değerlendirme, çıkarsama ve yorumlamalar yapılmıştır.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Mahbûbu'l Kulûb adlı eser incelendiğinde, Ali Şir Nevâyî'nin yaşadığı dönemde toplumda bir takım davranışlara ilişkin değerler ve aksamalar öne çıkmaktadır. Bunlar ahlâkî açıdan değerlendirilmekte, insan eylemleri ya desteklenmekte ya da acımasızca eleştirilmektedir. Çünkü toplumun benimsediği ve değerlerin göstergesi olan olumlu tutum ve yaklaşımlar toplumsal bütünlüğü sağlamanın aracı olarak görülmektedir. Eser incelendiğinde değerlere ilişkin yaklaşımlar topluma yön veren insanlar, ideal düşünceler ve topluma yönelik ikazlar şeklinde tematik başlıklar altında toplanmıştır. Topluma yön veren insanları da toplumda öne çıkan kişilerden devlet başkanlarının, önemli konumda olanların, meslek erbabının ve diğer insanların yaklaşımları açısından kategorize edilmiştir. İdeal düşünceler teması ise kategorik olarak toplumun beklentileri ve toplumun kabul etmedikleri şeklinde belirlenmiştir. Eserde topluma yönelik ikazlar, değerlerin duygusal tarafını göstermektedir. Buna göre topluma yönelik ikazlar teması kategorik olarak olumlu ve olumsuz duygular şeklinde ayrılmıştır.

Topluma Yön Veren İnsanların Davranışları

Topluma yön veren insanların davranışları, toplum içerisinde olumlu veya olumsuz dikkat çekmektedir. Dolayısıyla sorumluluk sahibi her insan, içinde bulunduğu toplumda davranışlarına dikkat etmek durumundadır. Bunlar içerisinde başta Hakan olmak üzere, devlet yöneticileri ve meslek erbabının davranışları önemli bir yer tutmaktadır. Bunların yanında İslam Beyleri, vezirler, nâipler, sadrlar, kahramanlık nutku atanlar, çavuş topluluğundan olanlar, kolcular, şeyhülislam, hekimler, kâtipler, ilkokul öğretmenleri, imamlar, müezzinler, hafızlar, ses ve saz sanatçıları, vâizler, meddahlar, müneccimler, tüccarlar, esnaflar, zanaatkârlar, güvenlik güçleri, çiftçiler, çingeneler, dilenciler, kuşçu ve avcılar, hizmetçiler, kocalar ve hanımlar, şeyhler, ayyaşlar ve dervişler gibi toplumda dikkat çeken meslek erbabı ve kişiler bulunmaktadır. Bunların her birinin içinde yaşadığı topluma karşı sorumlulukları bulunmaktadır. Çünkü bunların her biri toplumun diğer kesimleriyle doğrudan veya dolaylı ilişki içerisinde. Bunların olumlu veya olumsuz davranışları toplumu da etkilemektedir. Nevâyî, burada hem sorumluluk sahibi olanları hem de davranışları hiyerarşik olarak sıralamaktadır.

Devlet Başkanlarında Olması Gereken Davranışlar

Çizelge 1: Devlet Başkanlarında Olması Gereken Vasıflar

Devlet Başkanlarında Olması Gereken Davranışlar			
Adil	Esirgeyen	İmar Eden	Hak Rızasına Talip
Akıllı	Heybetli	Cömert	Hesap Korkusu Olan
Güleç Yüzlü	Kudretli	Lütfeden	Şüpheli Davranmak
Siyaset Kılıcı Güçlü	Kıyas Uygulayan	Halkı Aydınlatan	Muhtaçları Gören
Koruyucu	İntikam Korkusu Olan	Bereket Getiren	İnsanın Aslı
Yönetim Yeteneği Olan	Gece Bekçisi	Övgüye Değer	İnsanlığın Kaynağı
Emin Olunan	Koyunların Çobanı	Halkın Rızılı Olduğu	Mutluluk Kaynağı

Verilerin analizi neticesinde oluşturulan Çizelge 1'e göre devlet başkanlarında 28 farklı vasıf belirlenmiştir. Bu vasıflar toplumun devlet başkanından beklediği değerleri göstermektedir. Bunlar içerisinde "Âdil" ifadesi en çok vurgulanan değerdir. Ancak Âdil değeri Akıl ile birlikte kullanılmaktadır. Bu durumu yani âdil ve akıllı olmayı Ali Şir Nevâyî ayet ve hadislerle dayandırmakta ve dolayısıyla bunu ilahi bir emir olarak görmektedir. Bu bağlamda toplumda birinci derecede sorumluluk sahibi olarak Hakan gösterilmektedir. Hakan'ın sergilediği tutum ve davranışlar, bütün bir toplumu doğrudan veya dolaylı etkilemektedir. Bu durumu Nevâyî şöyle özetlemektedir [Nevâyî 2016: 27]:

"Fakirler ve çaresizler onun güleç yüzünden dolayı rahat, zalimler ve zorbalara onun siyaset kılıcından dolayı perişandır. Koruyucu gücünden dolayı kuzu, kurt korkusundan emin olur ve yönetim yeteneğinden dolayı yolcular, yol kesici yağmacıların korkusunu çekmez. Esirgemesi sayesinde her okulda çocuk gürültüsü, koruyuculuğu dolayısıyla da zayıflar hamamında onların tantanası işitilir. Heybetinden yollarda yağmacı yok ve halkın elleri malla dolu, hâkimiyetinden dolayı vergi toplayanları kalemi kırık ve zulüm ve haksızlık edenlerin alameti yıkıktır."

Devlet Başkanlarında Olmaması Gereken Davranışlar

Çizelge 2: Devlet Başkanlarında Olmaması Gereken Davranışlar

Devlet Başkanlarında Olmaması Gereken Davranışlar		
Zulmeden	Kötü Eylemler	Azap Çektirmek
Bozgunculuk Eden	Kadınların İrzına Yönelik Tehdit	Cana Değer Vermeyen
Adaletsiz	Kavgacı	Halkını Ölümle Tehdit Eden
İçkinin Yaygınlığı	Kendini Beğenmiş	Batıl
Kan Dökücü	Uygunsuz Hareketler	Halkını Hor Gören
Halkı Korku İçinde	Tutum ve eylemlerinde yanlış yapan	Halka Düşmanlık Eden
Sapkın	Azarlamak	Halkın Malına ve Canına Kasteden

Çizelge 2 toplumun devlet başkanlarında görmek istemediği hususları göstermektedir. Davranım olarak "Zulmeden" ve "Adaletsiz" devlet başkanlarının farklı özellikleriyle de birlikte 21 farklı

olumsuz yaklaşımından bahsetmektedir. Bu tür özelliklere sahip devlet başkanlarının olduğu toplumlar için talihsiz bir durumdur. Bu durumu Nevâyî [Nevâyî 2016: 30] “... *kötü bir hakanın veziri de Firavun’un nâibi Hâmân gibi kötüdür.*” şeklinde ifade etmektedir.

Devlet Başkanlarının Hocası Olan İslam Beylerinin Davranışları

Hakanların hocası olarak kabul edilen İslam Beyleri, hakanın talihi ve halk ile hakan arasındaki dengeyi kurandır. Bir toplumda hakan nasıl önemli ise hakana kılavuzluk eden İslam Beyleri de önemli bir yer tutmaktadır. Çizelge 3, İslam Beylerinde olması gereken örnek davranışları göstermektedir.

Çizelge 3: İslam Beylerinin Davranışları

İslam Beylerinin Örnek Davranışları	
Peygamberin İzinde ve Hizmetinde Olan	Dünya Malında Gözü Olmayan
Son Sığınak	Kadınlarla İlgili Hayal Kurmayan
Hakanın Talihi	Müslümanların Güvenliği
Hakan’a Gerçekleri Söyleyen	Gayrimüslimlerin Birlik ve Beraberliği
Hakan İçin Kaygılanan	Müslümanların Rızasını Arayan
Kötülerin Korktuğu	Dürüst
İyilerin İşini Kolaylaştıran	İnsanlar Arasında Adaleti Sağlayan

Çizelge 3’e göre İslam Beyleri peygamberin izinden giden kişi konumundadır. Hakanın ve toplumun talihidir. Toplumdaki herkesin güvenini kazanan İslam Beyleri, Hakan’a gerçekleri söylemekte, doğru yolda cesaretlendirmekte ve toplumdaki dirliği muhafaza etmektedir. Çizelge 3’te ifade edilen davranışları sergileyen İslam Beyleri hakkında Nevâyî [Nevâyî 2016: 29] “*Hakanın kapısında bu tür beyler eksik olmasın ve devlet de böylelerinden başkasının eline geçmesin.*” şeklinde temennisini belirtmektedir.

Devlet Yöneticilerinde Olmaması Gereken Tutum ve Davranışlar

Devlet yöneticilerini seçmek hakanın elindedir. Seçilen bu devlet yöneticilerinde dikkat edilmesi ve uzak durulması gereken davranışlar bulunmaktadır. Çizelge 4’te devlet yöneticilerinde olmaması gereken tutum ve davranışlar sıralanmıştır.

Çizelge 4: Devlet Yöneticilerinde Olmaması Gereken Tutum ve Davranışlar

Yöneticilerde Olmaması Gereken Tutum ve Davranışlar	
Yalan söyleme	Hırslı Olma
Gösteriş meraklısı olma	Kendisine Göre Din Anlayışı
İnsafsız	Rüşvet Alması
Zalim	Gönlünde Başka Hayallerin Bulunması
Açgözlü olma	Sözü ve eylemi çelişkili

Çizelge 3’e göre devlet yöneticilerinde olmaması gereken tutum ve davranışların başında yalan söylemek ve gösteriş meraklısı olma gelmektedir. Bu tür davranışları olanlar dünyalık peşinde koşmaktadırlar. Bu durumlarda olan Nâipler hakkında Nevâyî [Nevâyî 2016: 29] “*Yalancı ve gösteriş meraklısı olan kadı vekili, sahte peygamber Müseylime-i Kezzâb’ın soyundandır.*” şeklinde ifade etmektedir. Çizelge 3’teki tutum ve davranışları sergileyenlere ilişkin olarak Nevâyî [Nevâyî 2016: 30] “*Hakanın bir an önce onları ortadan kaldırması gerekir, çünkü peygamber, haşereleri öldürün buyurmuştur.*” şeklinde ifade ederek hakanları uyarmaktadır. Buradaki sorumluluğun hakanda olduğunu hatırlatmaktadır.

Topluma Yön Veren Kişilerin Örnek Davranışları

Toplum, insan ilişkilerinden mürekkep sosyolojik bir yapıdır. İnsan ilişkilerinin boyutuyla varlığını sürdürmektedir. Çizelge 4, toplumdaki insanlardan beklenen davranışlar gösterilmiştir. Bunlar topluma yön veren kişilerden beklenen davranışlardır. Özellikle meslek erbabının her birinden beklenen tutum ve davranışlar, aslında toplumun birer aynası olduklarının göstergesi olarak görülmektedir. Esnaf gibi bazı meslek grupları vardır ki, genelde olumsuz tutum ve davranış sergilemektedirler. Bunlara ilişkin genel halleri şöyle ifade edilmiştir [Nevâyî 2016: 47]: “*Bunların şöhreti, haksızlık eden tüccardır, kendi kâr etsin de Müslümanlar kıtlık yaşasın umurlarında olmaz, insanların zararı onun kazancı, ucu alıp satmak onun amacıdır.*” Çiftçiler gibi bazı meslek grupları da vardır ki, genelde onlar hakkında iyi düşünülmektedir. Çiftçileri Nevâyî [Nevâyî 2016: 50] “*Çiftçiliği meslek edinen kişinin alışkanlığı ekmek vermektir. Böyle bir kişi Adem (AS) değilse bile özünde ondan izler taşır.*” şeklinde tarif etmektedir.

Çizelge 4: Toplumdaki Örnek Davranışlar

Örnek Davranışlar		
İşinin hakkını veren	Bilginlere yardımcı olmak	Anlayışlı
Bilgili	Şeyhlere yararlı ve hizmetkâr	Önce yürümek, sonra çağırmak
İrfan sahibi	Fakirlere hizmet	Takva sahibi olmak
Aklı başında	Vakıfların eksiklerini gidermek	Rızkını aramak
Şeriata uyan	Çiftçilerin zorluklarını kaldırmak	Doğruluk ve namaz
Ehli tarik	Mazlumun yanında	Mutluluk kaynağı
Yol gösteren	Alanında ustalık	Huzur kaynağı
Feraset sahibi	Mümin olması	Kanaatkâr
Bütün kalbiyle korkusuz	Bağışa tevessül etmemeli	Güvenilir olmak
Tanrı'dan sakınan	Haklıyı haksızı bilmeli	Şikayetlenmeyen
Mehabetli	Olgunluk	Bağ, bahçeyle uğraşmak
Dikkatli	Edebe uyan	Cömert
Gücünü Allah'ın kelimelerinden alan	Temizlik	Bereket getiren
Peygamber âdetine sahip olan	Vakte uyma	Tanrı rızasını arayan

Çizelge 4'e göre meslek erbabında olması gereken bir takım ölçüler belirlenmiştir. Sağlıklı bir toplumda meslek erbabı, davranışlarında bu ölçüye uyması beklenmektedir. Bu bağlamda meslek erbabından beklenenlerin başında "İlahi rızanın peşinde koşması" ve "İşinin Hakkını Vermesi" dir. Meslek erbabının her birinin toplumda belirli bir yeri ve sorumluluğu vardır. Bu duruma ilişkin örneğin müftüler hakkında şöyle denilmektedir [Nevâyî 2016: 36]: "... bir müftü, adam öldüren hekim gibidir; birine İslam dininin öldürülmesi, diğerine ise Müslümanın öldürülmesi nasip olmuştur." Meslek erbabından beklenen, mesleğinin gerektirdiği birikim ve donanıma sahip olması ve ilahi rızayı gözetmesidir.

Toplumda Örnek Kişilerin Kötü Davranışları

Toplumda her türlü insan bulunabilmektedir. Meslek erbabında ve önemli kişilerde olmaması gereken davranışlar bulunmaktadır. Çizelge 5, örnek olmayan davranışları göstermektedir. Bunlar toplum tarafından hoş karşılanmayan, kabul edilmeyen ve huzursuzluk yaratan davranışlardır.

Çizelge 5: Örnek Olmayan Davranışlar

Örnek Olmayan Davranışlar		
Zalim	Anlayışsız	Haksızlık eden
İnsanlara zararı olan	Akılsız	İnsafsız olmak
Bozguncu ve ahlâksız	Gaflet uykusunda	Malın değerini artıran veya azaltan
Tanrı'ya ibadet etmez	İnsanlıktan uzak	Ahret bilgisinden yoksun olmak
Hakan'a itaat etmez	Hayvanlık eden	Hilekâr olmak
Gösteriş merakı	Haramzade	Haddi aşan
Övünme	Bela çeken	Kötüye yardımcı olmak
Çok konuşan	Övünmekten hoşlanmak	Kötü ile arkadaş olmak
Boş laf eden	Dalkavukluk yapan	Güvenilmez olmak
Kâfirlere benzemek	Rüşvetçi	Dolandırıcı
Gönülleri oynak	Cahil	Tanrı'dan korkmayan
Sapkın	Gaddar	Ayyaş olmak
Savaşa katılmazlar	Kötü işlerle meşgul	Riyakâr olmak
İçki içen	Zihin karışıklığı yaratan	Utanmaz
Fitne çıkaran	Yanlışı çok olan	Her günleri aynı olan
Bidat içinde olma	Çirkin olmak	Yarın endişesi olmayanlar
Yağmacı	Kibirli	Nefsini tatmin etmek
Dindaşı ile kavgalı	Yalancı	Cimrilik ve pintilik eden

Çizelge 5'e toplumda huzursuzluk getiren birçok davranış bulunmaktadır. Bunlar daha çok ahlâkî açıdan değerlendirilmektedir. Bunları “İlahi rızayı gözetmeyenler.”, “İşinin hakkını vermeyenler.” ve “Haksızlık edenler.” şeklinde sıralamak mümkündür. Bu tür davranışları sergileyenler toplumda bozgunculuk ve ahlâksızlık sergileyen kişilerdir. Özellikle cahillik hoş karşılanmamaktadır. Bunların durumlarına ilişkin olarak [Nevâyî 2016: 36]: “Bozguncu, içkici, cahil, kötü işlerle meşgul ve gaddar olmamalı.” şeklinde özetlemektedir. Meslek erbabı, işinin ehli olması ve işinin sınırları içerisinde ahlâklı hareket etmesi gerekmektedir.

Bazı meslek erbabı hakkında Nevâyî şöyle ifade etmektedir [Nevâyî 2016: 48]: “İşlerinde hilecilik alışkanlık olmuş ve hadden aşmış, sözlerinde yalan, hayal edilenin ve düşünülünün üstündedir.” Bunlar toplumda hoş karşılanmamaktadır. Çünkü meslek erbabı, toplumdaki insanların belirli ihtiyaçlarını görür. Bunların halleri ve yaklaşımları, toplumdaki huzursuzlukların da kaynağı haline gelebilmektedir. Bunların her birinin sorumluluğu hakana aittir. Ve hakanın sergilemesi gereken hükme ilişkin olarak Nevâyî şöyle belirtmektedir: “Anlayışlı ve uyanık bir hakan için bu tür kişiler her zaman idamı hak etmiştir.”

Toplum İçerisindeki İnsanlara İlişkin Güzel Düşünceler

Toplum içerisinde herkesten beklenen düşünce ve davranışlar bulunmaktadır. Çizelge 6, ister hakan olsun, ister meslek erbabı, ister sıradan bir vatandaş olsun herkesten beklenen güzel düşünceleri göstermektedir. Bunlar da hiyerarşik sıraya göre belirlenmiştir. Güzel düşüncelerin başında “Tövbe etme” gelmektedir. Çünkü Nevâyî [Nevâyî 2016: 64]'ye göre “Gerçek tövbe, kötü bir eylemin günahına karşılık olmak üzere yeni bir başlangıç yapmak ve dinin emirlerine uyan biri olup o eylemden uzaklaşmaktır.”

Çizelge 6: Güzel Düşünceler

Güzel Düşünceler	
Tövbe etme	Tevazu sahibi olma
Züht hali	Zikir ehli olma
Tevekkül etme	Teveccüh etme
Kanaatkâr olma	İlahi rızayı isteme
Sabırlı olma	Aşk ehli

Çizelge 6'ya göre insanlarda olması gereken on güzel düşünce ve hal bulunmaktadır. Bunlarda daha çok Allah'a kul olmanın yolları gösterilmektedir. Tövbeyle başlayan ve aşk ehli olmayla devam eden bir yaklaşımı göstermektedir. Nefsin hallerinden geçmek olan “Züht” halinden, yaratılış sebepleri üzerine düşünmeyi esas alan “Tevekkül” hali, haline razı olmak ve nihayetinde bela ve musibetler karşısında “Sabırlı” olma telkin edilmektedir. Bütün halka güzel olan “Tevazu sahibi olma” bütün yaratılmışlarda aranan özelliktir. Anılanla birlikte olmak için “Zikir ehli olma”, halkla bağları koparmak ve Hakk'a yönelmenin adı olan “Teveccüh etme”, tüm yaşantısında ve çabalarında yalnızca “İlahi rızayı isteme” ve nihayetinde “Aşk ehli” olarak yoluna devam etmesi, toplumda güzel düşünceler olarak değerlendirilmektedir [Nevâyî 2016: 63-84].

Aşk ehlide üç kısma ayrılmaktadır [Nevâyî 2016: 80-83]: “1. Avam aşkıdır. 2. Seçilmişlerin aşkıdır. 3. Siddıkların aşkıdır.” Bunların her biri kıymetlidir ancak bunların her biri Tanrı'nın lütfu ile gerçekleşmektedir. Bu durum şöyle tarif edilmektedir [Nevâyî 2016: 84]: “Tanrı'nın lütfu kulunu, dikkatli ve uyanık olup gerçeği bilir duruma ulaştırırsa onun gözlerinde hiçbir varlık kalmaz. Yalnız kendi ve Tanrı kalır.”

Eylemlerin Sonundaki Duygular

İnsanoğlu sergilediği her eylemin sonunda bir takım duygular elde etmektedir. Bunların bir kısmı olumlu iken bir kısmı da olumsuz değerlendirilmektedir. Toplumda beklentilere uygun hareket edildiğinde duygular olumlu iken, toplumun beklentilerine uygun hareket edilmediğinde ise duygular olumsuzdur. Dolayısıyla toplumda uygun görülmeyen, kabul edilmeyen eylemler bulunmaktadır. Değerli olan ise toplumun kabul ettiği, benimsediği duygu, düşünce ve davranışlara sahip olmaktır. Buna göre insanların sergilediği her eylem ölçülü hareket etmeyi gerektirmektedir.

Olumlu Duygular

Toplumun beklentilerine uygun eylemler ve onların kazandırdığı duygular, insanlar için mutluluk ve huzur kaynağı olarak görülmektedir. Bunun için birçok eylem bulunmaktadır. Her birinin tüm insanlarda bulunması gerekmektedir. Çizelge 7, toplumun insanlardan beklediği eylemleri göstermektedir. Buna göre 72 farklı eylem bulunmaktadır. İster zengin, ister fakir; ister makam sahibi birisi olsun, isterse sıradan bir insan olsun herkesin sahip olması gereken hususlardır. Bunlar

kişinin iç dünyasını ve sosyal ilişkilerini düzenleyen eylemlerdir. Bütün bu eylemler sonucunda ilahi rızaya kavuşulacağı düşünülmektedir.

Çizelge 7: Beklentilere Uygun Eylemler

Beklentilere Uygun Eylemler		
İhsanda bulunmak	Şükür ehli olmak	İlim öğrenmek
İyiliğe karşılık beklememek	Gönül ehli olmak	Bilgili olmak
Cömertlik	Tatlı dil	Azla yetinmek
Gayret	Salih amel	Vefasızlardan uzak durmak
Kerem sahibi olma	Beladan uzak durmak	Hak bilmeyenlerden uzak durmak
Mürüvvet sahibi olma	Sınırı bilmek	Ders çıkarmak
Vefa sahibi olma	Az konuşma (Kısa söz)	Gençliğin kıymetini bilmek
Hayâ sahibi olma	Dosdoğru olmak	Kılavuzu olan (Kamil mürşidi olan)
Yumuşak huylu olma	Güleç yüzlü olma	Ölümü hatırlamak
Allah dostlarının halleriyle hâllenme	Aldanmamak	Güzel ahlâk
Yardımlı Hak'tan beklemek	İyi ile kötülüğü ayırt etmek	Hareket etmek (Boş durmamak)
Mazluma merhamet	Kanaatkâr olmak	Dindar olma
Şehvete meyletmemek	Ölçülü olmak/davranmak	Temiz olma
Dert ehli olma	Sabırlı olmak	Elinden ve dilinden emin olunan
Kararlı olma	İncelik	İyi olmak
Aşk ehli olma	Tavında olmak	İyiler arasında olmak
İnsanlara hizmet etme	Şanına yaraşır davranma	Kötülük yapmamak
Dostun iyiliğini istemek	Makul olanı söyleme	Fâsıklardan uzak durmak
Gönlü korumak	Tahammül etmek	Tok gözlü
Düşünerek hareket etmek	Kıymet bilmek	Düşmanını bilmek/tanımak
Mal sarf etmek	Benimseyeni eğitmek	Hayatı ve anı ganimet bilmek
Sade olma	Edeb	Alçakgönüllü olmak
Akıllı olma	Bağış (İnfak)	Sınırını korumak
Tövbe etmek	İtibarını kaybedene merhamet etmek	Yeri geldiğinde sözünü esirgememe

Çizelge 7'ye göre 72 farklı güzel eylem bulunmaktadır. Bunların her biri toplumun beklediği iyi insan olmanın aracıdır. Bütün bu güzel eylemlerin bileşkesi kâmil insan olmanın gereklilikleridir. Bütün bu eylemler aynı zamanda insanlar arasındaki sosyal ilişkileri de düzenleyen hususlardır. Burada üzerinde ısrarla durulan husus ise “Akıllı olmak”, “İlim Öğrenmek”, “Bilgili Olmak”, “Salih amel” ve “Güzel Ahlâk” tır. Bütün bunlar diğer güzel huyların da olmasına vesiledir. Akıllı olan insan, ilim öğrenir. İlim peşinde koşan bilgili olur ve aynı zamanda davranışlarında ilahi rızayı arar. İlahi rızanın peşinde koşanın ahlâkı da güzel olur. Bu yol, insanın da kurtuluşunun anahtarıdır. Bu durumu Nevâyî [Nevâyî 2016: 130] şöyle ifade etmektedir: “Ölümden kaçış yoktur ve hiç kimseyi o helak oluculuktan kurtaracak bir yardımcı yoktur. Bu yüzden onun hazırlığını yapmak mecburiyeti vardır ve yol azığını hazır etmek yapılması gereken bir görevdir. O yolculuğun hazırlığı salih ameller ve güzel ahlâktır...”

Olumsuz Duygular

Toplumun kabul etmedi, benimsemediği eylemler ve onların kazandırdığı duygular, insanlar için birer huzursuzluk kaynağı olarak görülmektedir. Bununla ilgili olarak birçok eylem bulunmaktadır. Bütün bu eylemlerden insanların uzak durması gerekmektedir. Çizelge 8, toplumun kabul etmediği eylemleri göstermektedir. Buna göre 45 farklı olumsuz eylem bulunmaktadır. İster zengin, ister fakir; ister makam sahibi birisi olsun, isterse sıradan bir insan olsun herkesin uzak durması gereken hususlardır. Bunlar kişinin iç dünyasını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkileyen eylemlerdir. Bütün

bu eylemler sonucunda ilahi rızadan mahrum kalınacağı düşünülmektedir. Bu da hem insanın hem de toplumun felaketi anlamına gelecektir.

Çizelge 8: Uygun Görülmeyen Eylemler

Uygun Görülmeyen Eylemler		
Nefsin arzularına uyma	İş yapmadan istemek	Cahille tartışmak
Gösterişli olmak	Ayıpları araştırmak	Benimsemeyeni eğitmek
Kendini beğenme	Cahillik	Alay etmek
Çok konuşmak (Geveze olma)	Pişmanlık duymayan	Fâsik
Büyüklenmek (Böbürlenmek)	Kötü işli/huyulu	Cimrilik
Ölümlüye tapınma	Kötü haberi yaymak	Nefsine düşkün arkadaşının olması
Kibirlenme	Her doğruyu her yerde söylemek	Kusur aramak
Gönül gözü kör (Kalp gözü kapalı)	Açıktan içki içmek	Belanın içinde olmak
Ölümlüye gönül bağlamak	Çok yemek	Çok yemek yeme
Nimete kusur bulma	Gıybet etmek	İnsanlara yakınlık
Zaman ehli olmak	Açgözlü olmak	Bencillik
Kötü söz (Acı dil)	El ayıbını söylemek	Zaman ehli olmak
Yalan konuşma	İlmiyle amel etmeyen	Cahil ile dost olmak
Laf taşıyan	Öğüt almamak	İnsandan vefa beklemek
Güç düşüncesi	Toy olmak	Çirkinlik

Toplumdaki huzursuzlukların kaynağı 45 farklı eylemin sonucuna bağlanmaktadır. Bunlar Çizelge 8’de ayrı ayrı ele alındığı görülmektedir. Bunlar içerisinde özellikle “*Nefsin arzularına uyma*”, “*Yalan konuşma*”, “*Kibirlenme*”, “*Cahillik*”, “*Cimrilik*” ve “*Vefasızlık*” insanları ve toplumu felakete sürükleyen eylemlerdir. Bütün bela ve musibetlerin kaynağı olarak görülmektedir. Örneğin yalan söz ile ilgili Nevâyî [Nevâyî 2016: 110] şöyle demektedir: “*Zehrin miktarı az da olsa yine öldürücüdür, iğnenin ucu küt de olsa yine gözü kör eder.*” Çizelge 8’de belirtilen eylemleri gerçekleştiren insanlar, toplumların felaketini hazırlamakta, sosyal ilişkileri bozmaktadırlar. Bu tür insanlardan uzak durmak, bu tür eylemlerde bulunanlar var ise toplumdaki uzaklaştırılması tavsiye edilmektedir. Bu durum şöyle özetlenmektedir [Nevâyî 2016: 140]:

“Topraktan ve çamurdan yapılmış olan evi sudan korumak gerekir, ağaçtan ve kamıştan yapılmış evi de ateşten korumak gerek, bezden yapılmış evi yelden, göz evini topraktan ve gönül evini de Allah’tan başka her şeyden korumalı.”

SONUÇ

Mahbûbu’l Kulûb adlı eseri, Ali Şir Nevâyî’nin gözlem, görüş ve düşüncelerine dayanmaktadır. Buna göre bir toplumdaki huzur ve mutluluk, insan eylemlerinin ahlâkî olup olmamasına bağlıdır. Ahlâkî olarak uygun olan eylemler ise toplumun benimsediği, kabul ettiği eylemlerdir. Dolayısıyla insan eylemlerinin nasıl olması gerektiğini belirleyen ölçü, eylemin ahlâkî olarak uygun olmasıdır. Toplumun değerleri de bu ölçülere dayanmaktadır. İlahi rıza için yaşamak ve güzel ahlâka sahip olmak bütün toplumlarda arzulanan insan duygu, düşünce ve davranışlarıdır. Bunu engelleyen ise cahillik ve nefse uyarak hareket etmektir.

Bir toplumda bütün bu düzen, başta hakan olmak üzere toplumda öne çıkmış insanların sorumlulukları bulunmaktadır. Adaletli olmak, akıllı ve bilgili olmak, ilim peşinde koşmak ve ilmiyle amel etmek önemli görülmektedir. Bunların tersi ise toplumdaki bozgunculuğun, ahlâksızlık, huzursuzluk ve mutsuzluğun kaynağı olarak görülmektedir.

Bütün değerler, belli bir kültürde kolektif yaşantılar yoluyla kazanılmaktadır. Toplumun benimsediği, kabul ettiği, üzerinde uzlaştığı eylemlere değer atfedilmektedir. Yalan söylemek, zulmetmek, kibirlenme, çok konuşmak, cimrilik hoş karşılanmayan eylemlerdir. Bunların hakanda, devlet yöneticilerinde ve meslek erbabında olması ise toplum için büyük bir talihsizliktir. Toplumun insanlardan beklentisi, başta ilahi rızayı araması; güzel ahlâka sahip, işinin ehli, ilim ve irfan sahibi olmasıdır.

Иқтибослар/Сноски/References

1. Bilgin, N. (2014). *Sosyal Bilimlerde İçerik Analizi*, (Genişletilmiş 3. Baskı). Ankara: Siyasal Kitabevi.
2. Güngör, E. (2018). *Doktora, Doçentlik, Profesörlük Tezleri*. İstanbul: Yer-Su Yayınları.
3. Kala, M. E. (2020). Mahbûbu'l Kulûb'un Retorik/Hitabet Değeri Üzerine. *TYB Akademi Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt: 28, Sayı: 28, 69-85.
4. Ölmez, Z. (2007). Çağatay Edebiyatı ve Çağatay Edebiyatı Üzerine Araştırmalar. *Türkiye Araştırmaları Literatür Dergisi*, Cilt: 5, Sayı: 9, 173-219.
5. Nevâyî, A. Ş. (2016). *Mahbûbu'l Kulûb*, (Hazırlayan: Vahit Türk). İstanbul: Ötüken Yayınları.
6. Schwartz, S. H. (1992). Universal in The Content And Structure Of Values: Theoretical Advances and Emprical Tests in 20 Countries, (Editor: M. Zanna). *Advances In Experimental Social Psychology*, New York: Academic Press, 1-65.
7. Şahin, M. (2019). *Kurum Bakımı Altındaki Çocuklarda Değer Oluşumu: Ankara Çocuk Evleri Örneği*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
8. Şahin, M. (2020). Kültür ve Değerler. *Kültür ve Kimlik: Disiplinlerarası Yaklaşımlar*, (Editörler: Hayati Beşirli & Zeynep Serap Tekten Aksürmeli). Ankara: Siyasal Kitabevi, 53-69.
9. Türk, V. (2016). Söz Başı. *Mahbûbu'l Kulûb*, (Yazarı: Ali Şir Nevâyî). İstanbul: Ötüken Yayınları.
10. Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (5. Baskı). Ankara: Seçkin Kitabevi.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali O‘zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalar chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashlar ro‘yxatiga kiritilgan. Shuningdek, Amerika qo‘shma shtatlarining Crossref.org tizimiga ham kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo‘yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O‘ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo‘lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA‘RIFAT YOG‘DUSI** (Navoiy va islom ma‘rifati, Navoiyning diniy-ma‘rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog‘at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog‘liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA‘SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA‘LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO‘YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o‘zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
  1. Maqola sarlavhasi.
  2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o‘qish) joylari, viloyat, respublika va electron pochta adresi to‘liq keltiriladi.
  3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so‘zdan iborat bo‘lishi lozim) **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
  4. Tayanch so‘z va iboralar **o‘zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so‘zdan iborat bo‘lishi kerak).
  5. Kirish (Introduction)
  6. Asosiy qism (Main part)
  7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
  8. Xulosalar (Conclusions)
  9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snokalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo‘minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o‘ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma‘lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko‘chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas‘uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi**;
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so‘ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kirirtishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko‘chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

**ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
“АЛИШЕР НАВОЙ”**

Международный журнал “Алишер Навой” включен в перечень научных изданий, рекомендованных ВАК Республики Узбекистан для публикации основных научных результатов диссертаций кандидатов на соискание ученой степени доктора философии (PhD) и доктора наук (Д.б.н.). Он также будет включен в систему Crossref.org в США, и каждой статье будет присвоен номер DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОЙ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОЙ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОЙ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
  1. Название статьи.
  2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
  3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
  4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
  5. Вступление (Introduction)
  6. Основная часть (Main part)
  7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
  8. Заключение (Conclusions)
  9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is included in the list of scientific publications recommended by the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan for publication of the main scientific results of the dissertations of candidates for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc). It will also be included in the Crossref.org system in the United States, and each article will be assigned a DOI number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:
  1. Article title.
  2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
  3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
  4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
  5. Introduction
  6. Main part
  7. Results and Discussions
  8. Conclusions
  9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
    - The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
    - references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
    - sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
    - The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
    - Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
    - Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
    - Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
    - The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoivy2020@mail.ru

NAVOIYNI ANGLASH

Tarix, degani bu – jang-jadal emas,
So‘zdir u, so‘zlarda aks etgan ma’no.
Balki turkiyni ham birov til demas,
Navoiy nazmidan tuymasa navo.

Uyg‘oq shuur bilan xayolga tolsak,
Navoiy va imon – egiz tushuncha.
Shoirda biz qancha yaqin borolsak,
Xudoga yaqinlab borurmiz shuncha.

El g‘amin o‘ylagan bari bir o‘lmas,
Uni kutar doim taqdir alomat.
Bu teran nolalar hech qachon so‘lmas,
Ko‘ngilni avaylab-asrar salomat.

«Ey, Navoiy», deya chorlar o‘zini
Muhabbat yo‘liga, mehr yo‘liga.
«Ey, Navoiy» – jahon ochar ko‘zini,
Tilla tushgan kabi gadoy qo‘liga.

«Ey, Navoiy» – quyosh tushar samodan,
Ketar poy-piyoda ufqlar oralab.
Yurak entikadi toza havodan,
Metin dardlarini tilka-poralab.

Avlod-avlodlarga hamisha yor u,
Turli xalqlar aro raso qaddimiz.
«So‘zimni eshit», – deb bizlarga zor u,
«Biz ham zor», – deyishga bormi haddimiz?

Shukur Qurbon

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Тадқиқот город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. SHANXAY. SHANXAY UNIVERSITETI BOG'I
Haykal Ravshan Mirtojiev va Ye Qing muallifligida 2017-yilda yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. ШАНХАЙ. САД ШАНХАЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
Статуя создана в 2017 году Равшаном Миртожиевым и Ёе Кингом.

ALISHER NAVOI. SHANGHAI. SHANGHAI UNIVERSITY GARDEN
The statue was created in 2017 by Ravshan Mirtojiev and Ye Qing.